

**PREZES
URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI
I KONSUMENTÓW**

DELEGATURA W BYDGOSZCZY

ul. Długa 47, 85-034 Bydgoszcz
tel. (052) 345-56-44, Fax (052) 345-56-17,
E-mail: bydgoszcz@uokik.gov.pl

Bydgoszcz, dnia 16 lipca 2010r.

Znak: RBG 61-06/09/BD

DECYZJA RBG-10/2010

Na podstawie art. 81 ust. 3 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz. U. Nr 50, poz. 331, ze zm.: Dz.U. z 2007r. Nr 99, poz. 660, Dz.U. z 2007r. Nr 171, poz. 1206, Dz.U. z 2008. Nr 157, poz. 976, Dz.U. z 2008r. Nr 223, poz. 1458, Dz. U. z 2008r. Nr 227, poz. 1505, Dz.U. z 2009r. Nr 18, poz. 97, Dz.U. z 2009r. Nr 157, poz. 1241) oraz stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007r. *w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Dz. U. 2007 r. Nr 134, poz. 939) w związku z §7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2009r. *w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Dz. U. Nr 107, poz. 887), po rozpoznaniu odwołania HDI – GERLING ŻYCIE Towarzystwa Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów Nr RBG 21/2009 z dnia 2 grudnia 2009r.

– działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów –

zmienia się zaskarżoną ww. decyzję w całości, w ten sposób, że:

- I. Na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz. U. Nr 50, poz. 331, ze zm.: Dz.U. z 2007r. Nr 99, poz. 660, Dz.U. z 2007r. Nr 171, poz. 1206, Dz.U. z 2008. Nr 157, poz. 97, Dz.U. z 2008r. Nr 223, poz. 1458, Dz. U. z 2008r. Nr 227, poz. 1505, Dz.U. z 2009r. Nr 18, poz. 97, Dz.U. z 2009r. Nr 157, poz. 1241) oraz stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007r. *w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Dz. U. 2007 r. Nr 134, poz. 939) w związku z §7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2009r. *w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Dz. U. Nr 107, poz. 887)

– działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów –

uznaje się za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów stosowaną przez **HDI – GERLING ŻYCIE Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie**, polegającą na zamieszczeniu we wzorcu umownym *SAMOPOMOC RODZINA Ogólne Warunki Grupowego Ubezpieczenia na Życie*, postanowienia umownego o następującej treści:

Ze składki zwracanej za okres przypadający po rozwiązaniu umowy ubezpieczenia Towarzystwo potrąca poniesione w związku z zawarciem i rozwiązaniem umowy ubezpieczenia koszty w wysokości 30 % tej składki (...),

które jest postanowieniem umownym wpisanym na podstawie art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego* do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (poz. 1242) **i stwierdza się zaniechanie jej stosowania** z dniem 25 sierpnia 2009r.

- II. Na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz. U. Nr 50, poz. 331, ze zm.: Dz.U. z 2007r. Nr 99, poz. 660, Dz.U. z 2007r. Nr 171, poz. 1206, Dz.U. z 2008. Nr 157, poz. 976, Dz.U. z 2008r. Nr 223, poz. 1458, Dz. U. z 2008r. Nr 227, poz. 1505, Dz.U. z 2009r. Nr 18, poz. 97, Dz.U. z 2009r. Nr 157, poz. 1241) oraz stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007r. *w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Dz. U. 2007 r. Nr 134, poz. 939) w związku z §7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2009r. *w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Dz. U. Nr 107, poz. 887) w związku ze stosowaniem praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, określonej w pkt I niniejszej decyzji

– działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów –

nakłada się na HDI – GERLING ŻYCIE Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie, karę pieniężną w wysokości 50.178,00 zł (słownie: pięćdziesiąt tysięcy sto siedemdziesiąt osiem złotych), płatną do budżetu państwa.

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej też: *Prezes Urzędu*) wszczął z urzędu postępowanie wyjaśniające mające na celu wstępne ustalenie, czy wzorce umów zawieranych z konsumentami, jakimi posługuje się HDI – GERLING ŻYCIE Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie (dalej również: *HDI-GERLING* lub *skarżony przedsiębiorca*) zawierają niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ §1 k.c., a co za tym idzie, czy miało miejsce naruszenie chronionych prawem interesów konsumentów uzasadniające podjęcie działań określonych w odrębnych ustawach, tj. art. 479³⁸§1 i art. 479³⁹ k.p.c. w związku z art. 384-385³ k.c. oraz mające na celu wstępne ustalenie, czy nastąpiło naruszenie uzasadniające wszczęcie postępowań w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów poprzez stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. W toku ww. postępowania Prezes Urzędu wstępnie ustalił, iż działalność przedsiębiorcy może odbywać się z naruszeniem przepisów prawa, uzasadniającym wszczęcie postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

W związku z powyższym – Postanowieniem Nr RBG – 78/2009 z dnia 18 czerwca 2009r. – Prezes Urzędu wszczął z urzędu postępowanie w sprawie podejrzenia stosowania przez HDI – GERLING ŻYCIE Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, o których stanowi art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* [dalej także: *ustawa o ochronie(...)*], polegających na zamieszczeniu we wzorcu umownym *SAMOPOMOC RODZINA Ogólne Warunki Grupowego Ubezpieczenia na Życie*, postanowienia umownego o następującej treści:

Ze składki zwracanej za okres przypadający po rozwiązaniu umowy ubezpieczenia Towarzystwo potrąca poniesione w związku z zawarciem i rozwiązaniem umowy ubezpieczenia koszty w wysokości 30 % tej składki (...),

które jest postanowieniem umownym wpisanym na podstawie art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego* do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (poz. 1242).

Po przeprowadzeniu postępowania w przedmiotowej sprawie, Prezes Urzędu wydał w dniu 2 grudnia 2009r. decyzję Nr RBG-21/2009, w której uznał za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 *ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów*, stosowaną przez HDI – GERLING ŻYCIE Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie, polegającą na zamieszczeniu we wzorcu umownym *SAMOPOMOC RODZINA Ogólne Warunki Grupowego Ubezpieczenia na Życie* postanowienia, które zostało wpisane na podstawie art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego* do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (poz. 1242) i nakazał jej zaniechania. Ponadto w związku ze stwierdzeniem stosowania przez HDI – GERLING ŻYCIE Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie, praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów Prezes Urzędu nałożył na przedsiębiorcę karę pieniężną w wysokości 133.807 zł.

Od powyższej decyzji skarżony przedsiębiorca złożył w terminie odwołanie, zarzucając, iż została ona wydania z naruszeniem:

1. art. 26 ust. 1 ww. *ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów* poprzez jego bezpodstawne zastosowanie i art. 27 ust. 1 ww. *ustawy* poprzez jego niezastosowanie, tj. wydanie decyzji, o której mowa w art. 24 ust. 1 ww. *ustawy*, w przypadku, gdy przedsiębiorca zaprzestał stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów,
2. art. 830§4 k.c. w zw. z art. 830§3 k.c. poprzez jego niezastosowanie, tj. przyjęcie, że przedsiębiorca jako ubezpieczyciel powinien dokonać zmiany ogólnych warunków ubezpieczenia na życie w trakcie trwania stosunku umownego, mimo ustawowego zakazu dokonywania takiej zmiany, poza przypadkami wyraźnie wskazanymi w ustawie,
3. art. 830§4 k.c. w zw. z art. 812§8 k.c. poprzez jego niezastosowanie, tj. przyjęcie, że w przypadku dopuszczalnej przez ustawę zmiany ogólnych warunków ubezpieczenia na życie w trakcie trwania stosunku umownego, skutkiem nieprzedstawienia przez przedsiębiorcę ubezpieczającym zmian we wzorcu umownym jest nieskuteczność wprowadzenia takich zmian, podczas gdy takim skutkiem jest jedynie niemożność powoływania się przez ubezpieczyciela na zmianę niekorzystną dla ubezpieczającego,
4. art. 27 ust. 3 ww. *ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów* poprzez jego mylną wykładnię oraz art. 19 *Ustawy o działalności ubezpieczeniowej* poprzez jego niezastosowanie, tj. przyjęcie, iż wobec nieprzedłożenia dowodów, świadczących „że zmiany wprowadzone przez HDI-GERLING zostały doręczone drugiej stronie stosunku”, przedsiębiorca nie udowodnił całkowitego zaniechania stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, podczas gdy takie dokumenty jako zawierające dane objęte tajemnicą ubezpieczeniową zgodnie z art. 19 *Ustawy o działalności ubezpieczeniowej* przedsiębiorca mógł przekazać organowi antymonopolowemu jedynie na wniosek tegoż organu,
5. art. 7, 11 i 107§3 k.p.a. w zw. z art. 28 ust. 1 ww. *ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów*, poprzez niepodjęcie żadnych czynności w toku postępowania wobec wniesionego przez przedsiębiorcę zobowiązania do zaniechania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów oraz do podjęcia działań zmierzających do zapobieżenia naruszeniom zbiorowych interesów konsumentów, a także wobec całkowitego pominięcia ww. okoliczności w uzasadnieniu przedmiotowej decyzji, podczas gdy Prezes Urzędu dążąc do należytego wyjaśnienia sprawy i mając na względzie interes społeczny powinien ustosunkować się do zobowiązania przedsiębiorcy w trakcie postępowania, a uzasadnienie

decyzji oprzeć na pełnym przebiegu postępowania, bez pomijania jego poszczególnych elementów,

6. art. 106 ww. ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów*, poprzez nałożenie kary pieniężnej na przedsiębiorcę, w przypadku gdy nie uzasadniały tego żadne względy, dla których kara ta winna zostać nałożona, a także nieuwzględnienie okoliczności sprawy mających wpływ na wysokość nałożonej kary.

Wskazując powyższe zarzuty, skarżony przedsiębiorca wniósł m.in.:

1. o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości,
2. w przypadku nieuwzględnienia roszczenia postawionego na pierwszym miejscu o uchylenie zaskarżonej decyzji w zakresie pkt. II,
3. w przypadku nieuwzględnienia roszczenia postawionego na pierwszym miejscu i nieuwzględnienia roszczenia postawionego na drugim miejscu, o zmianę zaskarżonej decyzji w zakresie pkt. II poprzez nałożenie na powoda kary w wysokości 14.635,20 zł.

W uzasadnieniu wskazanego odwołania, skarżony przedsiębiorca podniósł, iż Prezes Urzędu błędnie przyjął, iż nie nastąpiło zaniechanie praktyki, podczas gdy nastąpiło ono na skutek wejścia w życie w dniu 25 sierpnia 2009r. Uchwały Nr 191/HDI/2009 Zarządu HDI-Gerling Życie Towarzystwa Ubezpieczeń SA w sprawie wprowadzenia Aneksu Nr 4 do ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie „Samopomoc Rodzina”. HDI-GERLING podniósł, iż w treści ww. uchwały wprost zastrzeżono, iż „Uchwalony niniejszą uchwałą Aneks Nr 4 do Ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie Samopomoc Rodzina stosować się będzie do umów ubezpieczenia zawartych zarówno przed jego wejściem w życie jak i umów zawartych po jego wejściu w życie”, w związku z czym przedsiębiorca dokonał zmian wzorca umownego, zaprzestając tym samym stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Jak wskazał skarżony przedsiębiorca, art. 830§3 k.c. zabrania ubezpieczycielowi wypowiedzieć umowę ubezpieczenia na życie w innych wypadkach niż wskazane w ustawie. Zgodnie z art. 830§4 k.c., art. 830§3 k.c. stosuje się odpowiednio do zmiany ogólnych warunków ubezpieczenia na życie w czasie trwania stosunku umownego. Tym samym nie jest możliwa zmiana przez ubezpieczyciela ogólnych warunków ubezpieczenia w czasie trwania stosunku umowy ubezpieczenia na życie, o ile zmiana taka nie została dopuszczona ustawowo. Ponieważ takiego ustawowego zezwolenia w przedmiotowej sprawie brak, w Uchwale Nr 191/HDI/2009 przedsiębiorca wprost zastrzegł stosowanie Aneksu nr 4 także do umów ubezpieczenia zawartych przed jego wejściem w życie, by zagwarantować niestosowanie kwestionowanej klauzuli do tychże umów, wobec ustawowego zakazu zmiany ogólnych warunków ubezpieczenia względem umów już zawartych.

Skarżony przedsiębiorca podniósł nadto, iż według art. 812§8 k.c. w przypadku różnicy między treścią umowy a ogólnymi warunkami ubezpieczenia, nieprzedstawienie przez ubezpieczyciela ubezpieczającemu tej różnicy w formie pisemnej, skutkuje niemożnością powoływania się przez ubezpieczyciela na różnicę niekorzystną dla ubezpieczającego. Stosując art. 812§8 k.c. odpowiednio do zmiany ogólnych warunków ubezpieczenia (zgodnie z art. 830§4 k.c.), trzeba uwzględnić jego cel, czyli ochronę ubezpieczającego przed niekorzystnymi zmianami. Tym samym w przypadku dopuszczalnej ustawowo zmiany ogólnych warunków ubezpieczenia w trakcie trwania stosunku umownego, nieprzedstawienie przez ubezpieczyciela ubezpieczającym zmian we wzorcu umownym, skutkuje jedynie nieskutecznością zmian niekorzystnych dla ubezpieczającego. Dla swej skuteczności, w formie pisemnej zaprezentowane ubezpieczonemu muszą zostać jedynie zmiany niekorzystne. A contrario, dla swej skuteczności zmiany korzystne dla ubezpieczających nie wymagają prezentowania ich ubezpieczającym. W związku z powyższym, stanowisko, iż w przypadku dopuszczalnej przez ustawę zmiany ogólnych warunków ubezpieczenia na życie w trakcie trwania stosunku umownego, skutkiem nieprzedstawienia przez powoda ubezpieczającym zmian we wzorcu umownym jest nieskuteczność wprowadzenia takich zmian, nie uwzględnia art. 830§4 k.c. w zw. z art. 812§8 k.c.

HDI-GERLING podniósł także, iż dla zaprzestania stosowania zarzuconej przedsiębiorcy praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, nie było konieczne doręczanie zmian drugiej

stronie stosunku. Jednak nawet gdyby powód dla zaprzestania stosowania zarzuconej przedsiębiorcy praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, musiałby doręczyć zmiany drugiej stronie stosunku, to do ciężaru dowodu wykazania tej okoliczności nie znalazłby zastosowania art. 27 ust. 3 ww. ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Art. 19 Ustawy o działalności ubezpieczeniowej nakłada na skarżonego przedsiębiorcę obowiązek zachowania tajemnicy dotyczącej poszczególnych umów ubezpieczenia, tzw. tajemnica ubezpieczeniowa.

W przedmiotowym odwołaniu, HDI-GERLING wskazał, iż notyfikował ubezpieczającym zmianę wzorca umownego, choć powyższego nie musiał czynić. Stosowne dokumenty nie zostały przedłożone Prezesowi Urzędu, gdyż wiązałyby się to z naruszeniem tajemnicy ubezpieczeniowej. Ponadto ze względu na liczbę koniecznych notyfikacji, proces ten nie mógł zostać przeprowadzony w krótkim terminie. Przedłożyć stosowne dokumenty przedsiębiorca mógł jedynie na wniosek, gdyż taki rygor udostępniania został przewidziany w art. 19 Ustawy o działalności ubezpieczeniowej. Na poparcie swoich twierdzeń, iż zmiana wzorca została konsumentom notyfikowana, HDI-Gerling w załączeniu do przedmiotowego odwołania przedłożył potwierdzenia nadania do nich listownych przesyłek poleconych.

W odniesieniu do kary pieniężnej nałożonej przez Prezesa Urzędu, HDI-GERLING podniósł, iż w ocenie przedsiębiorcy nie uzasadniały tego żadne względy, dla których kara winna zostać nałożona, a nadto nie uwzględniono okoliczności sprawy mających wpływ na wysokość przedmiotowej kary. Skarżony przedsiębiorca podniósł, iż organ nie wykazał, by zakwestionowane postanowienie należało do postanowień w sposób najcięższy zagrażający interesom konsumentów (0,1% przychodu – vide *Wyjaśnienia Prezesa UOKiK w sprawie ustalania wysokości kar pieniężnych za stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów*), a nadto kwota bazowa winna zostać zmniejszona nawet o 80%, gdyż w związku z kwestionowaną klauzulą przedsiębiorca nie odniósł żadnych przychodów, z uwagi na fakt, iż kwestionowana klauzula nie była stosowana w praktyce.

Prezes Urzędu ustalił następujący stan faktyczny:

HDI – GERLING ŻYCIE Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 4 lipca 2001r. pod numerem 0000023648. Przedmiotem działalności przedsiębiorcy zgodnie ze statutem jest prowadzenie działalności ubezpieczeniowej i z nią związanej w zakresie ubezpieczeń na życie.

W związku z prowadzoną działalnością, HDI-GERLING wprowadził do obrotu wzorzec umowy *SAMOPOMOC RODZINA Ogólne Warunki Grupowego Ubezpieczenia na Życie*, który zawierał m.in. następujący zapis:

Ze składki zwracanej za okres przypadający po rozwiązaniu umowy ubezpieczenia Towarzystwo potrąca poniesione w związku z zawarciem i rozwiązaniem umowy ubezpieczenia koszty w wysokości 30 % tej składki (vide §20 ust. 2).

Pismem z dnia 30 lipca 2009r. (data wpływu: 3 sierpnia 2009r.) skarżony przedsiębiorca przedłożył zobowiązanie do zaniechania stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, w treści którego:

1. zobowiązał się do natychmiastowego zaniechania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów tj. do nieskorzystania z prawa do potrącenia kosztów, opisanego w zamieszczonym we wzorcu umownym *SAMOPOMOC RODZINA Ogólne Warunki Ubezpieczenia na Życie*, postanowieniu następującej treści: „Ze składki zwracanej za okres przypadający po rozwiązaniu umowy ubezpieczenia Towarzystwo potrąca poniesione w związku z zawarciem i rozwiązaniem umowy ubezpieczenia koszty w wysokości 30 % tej składki (...)”;
2. zobowiązał się do podjęcia działań zmierzających do zapobieżenia naruszeniom zbiorowych interesów konsumentów, tj. do zmiany w terminie do dnia 1 września 2009r. wzorca umownego *SAMOPOMOC RODZINA Ogólne Warunki Ubezpieczenia na Życie* poprzez usunięcie

z jego treści postanowienia następującej treści: „Ze składki zwracanej za okres przypadający po rozwiązaniu umowy ubezpieczenia Towarzystwo potrąca poniesione w związku z zawarciem i rozwiązaniem umowy ubezpieczenia koszty w wysokości 30 % tej składki (...)” i nieumieszczenia we wzorcu umownym SAMOPOMOC RODZINA Ogólne Warunki Ubezpieczenia na Życie postanowienia treści tożsamej.

W toku postępowania Prezes Urzędu ustalił, iż skarżony przedsiębiorca zaniechał stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w dniu 25 sierpnia 2009r., tj. w dacie wejścia w życie Uchwały Nr 191/HDI/2009 Zarządu HDI-Gerling Życie Towarzystwa Ubezpieczeń SA w sprawie wprowadzenia Aneksu Nr 4 do ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie „Samopomoc Rodzina”, w treści której zastrzeżono, iż

§1 *Niniejszą Uchwałą Zarząd HDI-Gerling Życie Towarzystwa Ubezpieczeń SA uchwała Anek Nr 4 stanowiący integralną część Ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie „Samopomoc Rodzina”, wprowadzający w nich następującą zmianę: „W §20 Ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie Samopomoc Rodzina uchyla się ust. 2.”*

§2 *Pozostałe postanowienia Ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie Samopomoc Rodzina nie ulegają zmianie.*

§3 *Uchwalony niniejszą uchwałą Aneks Nr 4 do Ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie Samopomoc Rodzina wchodzi w życie z dniem 25.08.2009r. i stosować się będzie do umów ubezpieczenia zawartych zarówno przed jego wejściem w życie jak i umów zawartych po jego wejściu w życie.*

§4 *Aneks Nr 4 do Ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie Samopomoc Rodzina uchwalony niniejszą uchwałą stanowi załącznik nr 1 do uchwały.*

Mając na uwadze zebrany materiał dowodowy, Prezes Urzędu zważył, co następuje:

Interes publiczny

Art. 1 ust. 1 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* ogranicza zastosowanie jej przepisów wyłącznie do podejmowanej w interesie publicznym ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów. Warunkiem koniecznym do uruchomienia instrumentów określonych w tej ustawie jest zatem zaistnienie takiego stanu faktycznego, w którym działania przedsiębiorców naruszają jej przepisy i jednocześnie stanowią zagrożenie dla interesu publicznego bądź też naruszają ten interes.

Niniejsze postępowanie dotyczy stosowania przez HDI-GERLING wzorca umownego zawierającego niedozwoloną klauzulę. Wzorce umowne, o których mowa mają zastosowanie przy zawieraniu umów z konsumentami. Dotyczą one zatem obecnych i wszystkich potencjalnych konsumentów, którzy mogliby zawrzeć umowę ubezpieczeniową z ww. przedsiębiorcą, co oznacza, że mogą mieć zastosowanie do nieokreślonego z góry kręgu adresatów. Uznać zatem należy, iż niniejsze postępowanie prowadzone było w interesie publicznym.

Przesłanki stwierdzenia praktyki z art. Art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów

Punktem wyjścia do rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie jest ustalenie, czy działania HDI-GERLING noszą znamiona praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Art. 24 ust. 1 ustawy *o ochronie (...)* stanowi, iż „Zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.”, natomiast art. 24 ust. 2 pkt 1 określa, iż „Przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności: 1) stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego. (...)” Oceny, czy w danym

przypadku mamy do czynienia z praktyką określoną w ww. przepisie, możemy dokonać na podstawie ustalenia łącznego spełnienia trzech przesłanek :

- **działania przedsiębiorcy,**
- **wypełnienie znamion bezprawności,**
- **naruszenia zbiorowego interesu konsumentów.**

Przedsiębiorca

Zgodnie z przepisem art. 4 pkt 1 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* ilekroć w ustawie jest mowa o przedsiębiorcy rozumie się przez to przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. *o swobodzie działalności gospodarczej* (Dz.U. z 2007 r., Nr 155, poz. 1095), oraz: a) osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej; b) osobę fizyczną wykonującą zawód we własnym imieniu i na własny rachunek lub prowadzącą działalność w ramach wykonywania takiego zawodu; c) osobę fizyczną, która posiada kontrolę nad co najmniej jednym przedsiębiorcą, choćby nie prowadziła działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli podejmuje dalsze działania podlegające kontroli koncentracji; d) związek przedsiębiorców (...). Natomiast art. 2 ww. ustawy *o swobodzie działalności gospodarczej* definiuje działalność gospodarczą jako zarobkową działalność wytwórczą, handlową, budowlaną, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły.

HDI-GERLING jest spółką akcyjną zarejestrowaną w Krajowym Rejestrze Sądowym, a prowadzoną działalność wykonuje we własnym imieniu, w sposób zorganizowany i ciągły. Nie budzi wątpliwości, iż działalność ta ma charakter zarobkowy. Jest on zatem przedsiębiorcą w rozumieniu ww. ustawy *o ochronie* (...) i jego działania mogą być poddane ocenie w toku postępowania przed Prezesem Urzędu.

Przesłanka bezprawności

Pojęcie bezprawności nie jest pojęciem prawnie zdefiniowanym. Należy zatem przyjąć, zgodnie z jego literalnym brzmieniem, że „działanie bezprawne” to zachowanie sprzeczne z nakazem lub zakazem zawartym w ustawie, rozporządzeniu wydanym na podstawie i dla wykonania ustawy, umową międzynarodową mającą bezpośrednie zastosowanie w stosunkach wewnętrznych oraz z zasadami współżycia społecznego. Bezprawność jest taką cechą działania, która polega na jego sprzeczności z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego, bez względu na winę, a nawet świadomość sprawcy. Dla ustalenia bezprawności działania wystarczy, że określone zachowanie koliduje z przepisami prawa¹.

Jak wyżej wskazano, Prezes Urzędu zakwestionował stosowanie przez HDI-GERLING wzorca umownego zawierającego jedną niedozwoloną klauzulę.

Art. 24 ust. 2 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działania przedsiębiorcy. Zgodnie z kolejnymi punktami tego przepisu za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone, o których mowa w art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego*, naruszenie obowiązku udzielania konsumentom

¹ por. *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji Komentarz*, pod red. J. Szwejki, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2000, s. 117-118.

rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, nieuczciwe praktyki rynkowe lub czyny nieuczciwej konkurencji.

Jak wspomniano wyżej, zgodnie z art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy *o ochronie (...)*, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c.

Należy w tym miejscu wskazać, iż wzorce umowne wykorzystywane przy zawieraniu umów z konsumentami mogą być poddane kontroli abstrakcyjnej (art. 479³⁶ – 479⁴⁵ k.p.c.), której dokonuje się niezależnie od tego, czy wzorzec był, czy też nie był zastosowany w konkretnej umowie. Kontrola taka obejmuje klauzule pojedyncze lub zbiorowe (cały wzorzec lub jego fragment). Oceny postanowień w wypadku kontroli abstrakcyjnej dokonuje Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wyłącznie do kompetencji tego Sądu należy uznanie postanowień wzorców umownych za niedozwolone. Przepis art. 479⁴³ k.p.c. rozszerza prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Skutek tzw. prawomocności rozszerzonej następuje od chwili wpisania wzorca umowy do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., prowadzonego przez Prezesa Urzędu. Konsekwencją umieszczenia postanowienia umownego w ww. rejestrze jest to, że posłużenie się nim będzie miało skutek wprowadzenia do umowy elementu bezwzględnie przez prawo zakazanego. Wpis do rejestru niedozwolonych postanowień umownych oznacza, że od tego momentu stosowanie takiej klauzuli jest zakazane we wszystkich wzorcach umownych. Powyższe stanowisko Prezesa Urzędu zgodne jest z orzecznictwem Sądu Najwyższego, który w uchwale z dnia 13 lipca 2006 r. (sygn. akt III SZP 3/06) stwierdził, iż „(...) *stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów (...)*”. W uzasadnieniu do powyższej uchwały Sąd uznał m.in., że „(...) *praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów art. 23a u.o.k.ik. obejmuje również przypadki wprowadzania jedynie zmian kosmetycznych polegających na przedstawieniu wyrazów lub zastąpieniu jednych wyrazów innymi, jeżeli tylko wykładnia postanowienia pozwoli stwierdzić, że jego treść mieści się w hipotezie zakazanej klauzuli. Stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru godzi przecież tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej, co wpisana do rejestru (...). Przyjęta powyżej rozszerzająca wykładnia art. 23a u.o.k.ik. znajduje również uzasadnienie w dyrektywach 93/13 oraz 98/27 a także orzecznictwie ETS dotyczącym zasady efektywności (...)*”.

Nie jest zatem konieczna dokładna, literalna identyczność klauzuli wpisanej do rejestru oraz klauzuli z nią porównywanej i stąd niedozwolone będą także takie postanowienia umów, które mieszczą się w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru, której treść zostanie ustalona w oparciu o dokonaną jej wykładnię.

Powyższe oznacza, że stosowanie w obrocie z konsumentami postanowień, które zostały wpisane do rejestru jest działaniem bezprawnym.

Przedmiotem postępowania było wykazanie, że zakwestionowany przez Prezesa Urzędu zapis wzorca umownego stosowanego przez HDI-GERLING przy zawieraniu umów ubezpieczeniowych, jest tożsamy z treścią postanowienia uznanego za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanego do Rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego* pod pozycją 1242.

W wyroku z dnia 25 czerwca 2007 r. (sygn. akt XVII Amc 74/07) Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone postanowienie umowne w brzmieniu **„Zwrot składki za niewykorzystany okres ubezpieczenia nastąpi po potrąceniu kosztów manipulacyjnych w wysokości 20 % zwracanej składki”** (pozycja **1242** Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone).

Zarówno postanowienie wzorca o treści *„Ze składki zwracanej za okres przypadający po rozwiązaniu umowy ubezpieczenia Towarzystwo potrąca poniesione w związku z zawarciem i rozwiązaniem umowy ubezpieczenia koszty w wysokości 30 % tej składki”* jak i postanowienie wpisane do Rejestru pod pozycją 1242, stanowią niedozwolone postanowienia umowne.

Porównywane ze sobą zapisy odnoszą się do zwrotu składki ubezpieczeniowej w razie rozwiązania/odstąpienia od umowy i przewidują pobieranie „opłat manipulacyjnych”.

W przywołanym orzeczeniu sąd uznał, iż zastrzeżenie przez zakład ubezpieczeń prawa do pobierania dodatkowych opłat za odstąpienie od umowy nie znajduje żadnego uzasadnienia i w rażący sposób narusza interesy konsumentów. W ocenie sądu, w przypadku odstąpienia przez konsumenta od umowy ubezpieczeniowej powinna zostać mu zwrócona cała składka wpłacona z góry za okresy przypadające po rozwiązaniu umowy. Możliwość odstąpienia od umowy przewidziana w art. 812 § 4 k.c. zostaje natomiast przez przedmiotowe zapisy ograniczona, gdyż wiąże się z koniecznością poniesienia przez konsumentów dodatkowych kosztów.

Ponadto zarówno postanowienie wpisane do rejestru jak i wyżej kwestionowane wypełniają znamiona klauzuli z art. 385³ pkt 16 k.c., bowiem nakładają wyłącznie na konsumenta obowiązek zapłaty na rzecz zakładu ubezpieczeń ustalonej sumy na wypadek rezygnacji z wykonania umowy, podczas gdy brak jest takiego obowiązku po stronie zakładu. Na tę okoliczność również wskazywał sąd w wyżej przywołanym orzeczeniu.

Z powyższych względów porównywane zapisy należy uznać za tożsame.

Konkludując, stwierdzić należy, iż w celu wykazania bezprawności działań HDI-GERLING, w toku postępowania w sprawie naruszenia zbiorowych interesów konsumentów Prezes Urzędu ustalił, że treść postanowień zawartych w kontrolowanym wzorcu umowy mieści się w hipotezie klauzuli wpisanej do Rejestru. Uwzględnił przy tym dwa kryteria tożsamości klauzul kwestionowanych z klauzulami wpisanymi do Rejestru, a mianowicie: **kryterium tożsamości stosunków prawnych**, których dotyczy klauzula kwestionowana i klauzula wpisana do Rejestru, a także **kryterium tożsamości treści klauzuli kwestionowanej z treścią klauzuli uznanej przez SOKiK za abuzywne**. Badanie tożsamości stosunków prawnych odbyło się w oparciu o kryterium branży, w jakiej działa przedsiębiorca, który stosuje we wzorcach umów w obrocie konsumenckim kwestionowane postanowienia umowne oraz w jakiej działał przedsiębiorca, którego postanowienie umowne zostało wpisane do Rejestru (usługi ubezpieczeniowe). Przy badaniu zaś tożsamości treści klauzuli kwestionowanej z treścią klauzuli wpisanej do Rejestru, Prezes Urzędu wziął pod uwagę kryterium celu, jakiemu służy kwestionowana klauzula, a co za tym idzie, jakie skutki wywołuje lub może wywołać dla konsumentów. W tym przypadku chodzi o pobieranie od konsumentów dodatkowych opłat za odstąpienie od umowy ubezpieczenia.

O uznaniu tożsamości badanej klauzuli z klauzulą rejestrową przesadziły zatem: cel, jakiemu służy kwestionowana klauzula, kontekst umieszczenia klauzuli w Rejestrze, a także kryterium podobieństwa stanu faktycznego, będącego podstawą oceny abuzywności danej klauzuli.

W okolicznościach faktycznych rozstrzyganej sprawy bezspornym jest zatem, iż klauzula tożsama z wskazaną w sentencji niniejszej decyzji została, na mocy prawomocnego wyroku sądowego, wpisana do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod pozycją nr 1242.

Przesłanka naruszenia zbiorowych interesów konsumentów

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów nie definiuje pojęcia zbiorowego interesu konsumentów, stwierdzając jedynie w art. 24 ust. 3, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. W świetle art. 1 ust. 1 ww. ustawy należy przyjąć, że ze zbiorowymi interesami konsumentów mamy do czynienia wówczas, gdy działania przedsiębiorcy są powszechne i mogą dotknąć każdego potencjalnego konsumenta będącego kontrahentem przedsiębiorcy. Przedmiotem ochrony nie są zatem interesy indywidualnego konsumenta lub grupy indywidualnych konsumentów, ale wszystkich – aktualnych lub potencjalnych klientów – traktowanych jako grupa uczestników rynku zasługująca na szczególną ochronę (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lipca 2008r., sygn. akt VI ACa 306/08)².

² D. Miąsik [w:] *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów Komentarz*, T. Skoczny (red.), Wydawnictwo C.H. Beck 2009r., s. 962.

Stanowisko to potwierdzone zostało również w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 września 2003r. (sygn. akt I CKN 504/01) stwierdził, iż: „*nie jest zasadne uznawanie, że postępowanie z tytułu naruszenia ustawy antymonopolowej można wszczynać tylko wtedy, gdy zagrożone są interesy wielu odbiorców, a nie jest to możliwe w sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest tylko jeden konsument. Wydawane orzeczenie ma bowiem wymiar znacznie szerszy, pełni także funkcję prewencyjną, służy bowiem ochronie także nieograniczonej liczby potencjalnych konsumentów*”.

W ocenie Prezesa Urzędu zakwestionowane w przedmiotowej decyzji zachowanie HDI-GERLING polegające na stosowaniu w obrocie z konsumentami wzorców umów, zawierających niedozwolone postanowienia godzą w zbiorowe interesy konsumentów. Stroną umowy zawieranej przez ww. przedsiębiorcę są zarówno wszyscy aktualni jak i wszyscy przyszli konsumenci zawierający umowę ubezpieczeniową. Krąg adresatów takiego wzorca nie jest zatem z góry określony. Biorąc pod uwagę, że konsument nie ma wpływu na zapisy zawieranej z nim umowy, gdyż nie jest ona z nim indywidualnie negocjowana, należy uznać, że wszelkie zawarte w niej bezprawne zapisy, godzą w jego interes.

W niniejszej sprawie bez wątplenia mamy zatem do czynienia z naruszeniem praw licznej grupy konsumentów, wszystkich konsumentów będących stroną umowy ubezpieczeniowej zawartej ze skarżonym przedsiębiorcą, jak i potencjalnych zainteresowanych, którzy mogli taką umowę z nim zawrzeć.

Tak więc, w rozpatrywanym stanie faktycznym zachowanie skarżonego przedsiębiorcy nie dotyczy interesów poszczególnych osób, których sprawy mają charakter jednostkowy, indywidualny i nie dający się porównać z innymi, lecz mamy do czynienia z naruszonymi uprawnieniami ubezpieczonych, których sytuacja jest identyczna i wspólna dla całej, licznej grupy obecnych i przyszłych kontrahentów przedsiębiorcy.

W związku ze spełnieniem przesłanek wynikających z art. 24 ust 1 i 2 ustawy o ochronie (...) należało zachowanie skarżonego przedsiębiorcy uznać za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Zgodnie z art. 27 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie (...) nie wydaje się decyzji o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i nakazującej zaniechanie jej stosowania, jeżeli przedsiębiorca zaprzestał stosowania praktyki, o której mowa w art. 24 tej ustawy.

Mając na uwadze okoliczność, iż w dniu 25 sierpnia 2009r. weszła w życie Uchwała Nr 191/HDI/2009 Zarządu HDI-Gerling Życie Towarzystwa Ubezpieczeń SA w sprawie wprowadzenia Aneksu Nr 4 do ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie „Samopomoc Rodzina”, która uniemożliwiła z tym dniem stosowanie kwestionowanej w niniejszym postępowaniu klauzuli, zarówno do umów ubezpieczenia zawartych przed jej wejściem w życie jak i po jego wejściu w życie, oraz mając na uwadze okoliczności podniesione przez HDI-GERLING w odwołaniu, Prezes Urzędu wydał decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdził zaniechanie jej stosowania z dniem 25 sierpnia 2009r.

Odnosząc się do zarzutów podniesionych w odwołaniu, a dotyczących stosowania przepisu art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie (...), Prezes Urzędu wyjaśnia, co następuje.

W świetle cytowanego przepisu, jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione – na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu, o którym mowa w art. 100 ust. 1 lub innych informacji będących podstawą wszczęcia postępowania – że przedsiębiorca stosuje praktykę, o której mowa w art. 24, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego przepisu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zapobieżenia tym naruszeniom, Prezes Urzędu może, w drodze decyzji, nałożyć obowiązek wykonania tych zobowiązań.

Z powyższego wynika, iż decyzja wydana w trybie art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie (...), jest decyzją o charakterze uznaniowym, w związku z czym Prezes Urzędu nie ma obowiązku wydania decyzji zobowiązującej w każdym przypadku, gdy wniesie o to przedsiębiorca.³ Przepis ten nie nakłada na Prezesa Urzędu obowiązku wydania decyzji zobowiązującej. W doktrynie podkreśla się nadto, iż

³ Ibidem, s. 1049.

jeśli praktyka jest udowodniona, a nie jedynie uprawdopodobniona, organ powinien wydać decyzję stwierdzającą stosowanie praktyk, a nie decyzję zobowiązującą (przyjmującą zobowiązanie przedsiębiorcy).⁴

Biorąc pod uwagę okoliczność, iż w niniejszej sprawie praktyka została udowodniona, nie jedynie uprawdopodobniona (ani w toku postępowania administracyjnego ani w odwołaniu nie była kwestionowana przez HDI-GERLING), jak również mając na względzie, że klauzula rejestrowa tożsama z klauzulą kwestionowaną w niniejszym postępowaniu została wpisana do Rejestru 25 czerwca 2007r., a zatem na ponad dwa lata przed zaniechaniem omawianej praktyki, Prezes Urzędu uznał, iż niecelowym jest korzystanie w tej sytuacji z instrumentu przewidzianego w art. 28 ust. 1 ustawy *o ochronie (...)*. Wydanie decyzji zobowiązującej musi bowiem służyć realizacji głównego celu działania Prezesa Urzędu, jakim jest ochrona interesu publicznego.⁵ Tymczasem skarżony przedsiębiorca składając wniosek o wydanie decyzji w trybie przepisów art. 28 ust. 1 ww. ustawy nie wskazał na ewentualne korzyści, jakie miałyby płynąć dla konsumentów z tej decyzji, jak również w żaden sposób nie usprawiedliwił swojej bezprawnej praktyki, która trwała ponad 2 lata.

Prezes Urzędu uznał zatem, iż należało wydać decyzję w trybie art. 27 ust. 1 i 2 tej ustawy stwierdzającą stosowanie przedmiotowej praktyki oraz stwierdzającą jej zaniechanie z dniem 25 sierpnia 2009r.

Wobec powyższego orzeczono jak w punkcie I sentencji tej decyzji.

Ad II

Zgodnie z art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* Prezes Urzędu ma kompetencje do ukarania przedsiębiorcy poprzez nałożenie na niego kary pieniężnej w wysokości do 10% przychodu osiągniętego w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary, jeśli przedsiębiorca ten, choćby nieumyślnie dopuścił się stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Nakładanie kar pieniężnych w świetle wyżej przywołanego przepisu odbywa się co prawda na zasadzie fakultatywności, niemniej jednak – jak określa się w doktrynie – stosowanie kar pieniężnych powinno mieć miejsce w przypadkach dostatecznie wykształconych w praktyce reguł stosowania przepisów dotyczących naruszenia zbiorowych interesów konsumentów.⁶

Podkreślić należy, iż wzorce umowne stosowane przez zakłady ubezpieczeń były już badane przez Prezesa Urzędu (w roku 2006), o czym wielokrotnie informowano w mediach, a przede wszystkim na stronach internetowych UOKiK, a w jawnym Rejestrze postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone figurują klauzule dotyczące rynku ubezpieczeń. Dochowując zatem należytej staranności, skarżony przedsiębiorca na bieżąco winien monitorować ten rejestr, aby wyeliminować ze stosowanych przez niego wzorców klauzule, które kształtują prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają ich interesy (art. 385¹ k.c. i nast.). Jeżeli tego nie czyni i stosuje względem swoich kontrahentów – konsumentów klauzule abuzywne, jego działanie uznać należy za zawinione.

⁴ C. Banasiński i E. Piontek (red.), *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2009r., s. 480.

⁵ A. Doering, *Decyzje zobowiązujące kończące postępowania w sprawach dotyczących praktyk ograniczających konkurencję oraz w sprawach dotyczących praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów*, Dodatek do Monitora Prawniczego Nr 8/2010, s. 44.

⁶ M. Król - Bogomiłska [w:] *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, T. Skoczny (red.), Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2009, str. 1614.

Mając na względzie powyższe oraz stan faktyczny niniejszej sprawy, Prezes Urzędu postanowił skorzystać z uprawnienia do nałożenia kary pieniężnej z tytułu naruszenia zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Ustawa *o ochronie konkurencji i konsumentów* nie zawiera zamkniętego katalogu przesłanek, od których uzależniona jest wysokość kar nakładanych na przedsiębiorców. W art. 111 przykładowo jedynie wskazano, iż Prezes Urzędu winien wziąć pod uwagę okres, stopień, okoliczności naruszenia przepisów ustawy oraz uprzednie naruszenia przepisów ustawy. Ponadto orzecznictwo wskazuje, że w przypadku kar przesłankami, które należy brać pod uwagę, są m.in.: potencjał ekonomiczny przedsiębiorcy, dopuszczalny poziom kary wynikający z przepisów ustawy oraz cele, jakie kara ma osiągnąć (por.: wyrok Sądu Najwyższego z 27.06.2000r., sygn. akt I CKN 793/98 LexPolonica nr 390244).

Podkreślić nadto należy, iż nakładana przez Prezesa Urzędu kara finansowa pełni trojaka funkcję: represyjną, prewencyjną i edukacyjną. Ustalając wymiar kary należy wziąć zatem pod uwagę funkcję prewencyjną kar, w tym prewencję ogólną. Kara bowiem winna być ustalona tak, aby powstrzymać przedsiębiorcę stosującego praktykę oraz innych przedsiębiorców przed stosowaniem w przyszłości tego typu praktyk w obrocie z konsumentami, tj. zniechęcić innych przedsiębiorców świadczących usługi ubezpieczeniowe do stosowania niedozwolonych postanowień umownych, a tym samym zobligować ich do bieżącego monitorowania rejestru niedozwolonych postanowień umownych i uaktualniania, zgodnie z prawem, stosowanych przez siebie wzorców.

W toku postępowania ustalono, iż w roku 2008 przedsiębiorca osiągnął przychód w wysokości – 167.259.475,84 zł, co ustalono na podstawie złożonych przez niego dokumentów (karta 44-48). Maksymalny wymiar kary jaki można nałożyć na przedsiębiorcę wynosi 16.725.947,58 zł – 10% osiągniętego przychodu w roku 2008.

W tym miejscu Prezes Urzędu zauważa, iż ww. ustawa *o ochronie (...)* odnosi wysokość kary pieniężnej do procentowej wielkości przychodu przedsiębiorcy (art. 106 ust. 1 ustawy). W orzecznictwie wskazuje się, że nie ma podstaw prawnych, aby karę pieniężną nakładaną na przedsiębiorcę obliczać tylko od tej części przychodu firmy, która dotyczy badanej działalności. Podstawą wymierzenia kary jest przychód przedsiębiorcy, co należy traktować jako przychód cały, ogólny, albowiem ustawodawca nie skonkretyzował, iż chodzi tu o dany wycinek przychodu.⁷ W związku z powyższym, za przychód nie należy uznawać przychodu uzyskanego z tytułu stosowania kwestionowanej praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

W niniejszym postępowaniu stwierdzono stosowanie jednego niedozwolonego postanowienia umownego. Postanowienie to w istotny sposób wpływa na sytuację prawną konsumentów, obciążając ich dodatkowymi kosztami, co w konsekwencji rzutuje na ich ekonomiczne interesy. Skutkiem stosowania powyższej praktyki jest zatem pogorszenie sytuacji konsumentów. Fakt, że kwestionowany zapis funkcjonował w obrocie prawnym, stwarzał zagrożenie, że przedsiębiorca nałoży na konsumentów obowiązek ponoszenia dodatkowych kosztów.

W tym miejscu podkreślić należy, iż pojęcie „stosowania”, o którym mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* nie wiąże się z faktem wykonywania postanowienia wpisanego do umowy, ale z faktem samego umieszczenia w umowie takiego postanowienia, które zostało wpisane do Rejestru (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30 listopada 2004r. VI ACa 399/2004). Jak wskazuje się w doktrynie, „godzenie” w interesy konsumentów - w świetle art. 24 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* - obejmuje zarówno naruszenie jak i zagrożenie. W jego zakresie mieści się również narażenie na uszczerbek interesów konsumentów.⁸

⁷ wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 15 grudnia 2009r., sygn. akt XVII Ama 36/09, wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 26 sierpnia 2009r., sygn. akt XVII Ama 7/09.

⁸ M. Sieradzka, [w:] *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, K. Kohutek, M. Sieradzka (red.), Wolters Kluwer business, Warszawa 2008, s. 590-591.

W związku z powyższym, oraz mając na uwadze okres stosowania praktyki (ponad dwa lata), Prezes Urzędu uznał, iż natura naruszenia uzasadnia ustalenie wyjściowego poziomu wymiaru kary pieniężnej **na poziomie 0,06%** przychodu uzyskanego przez przedsiębiorcę w 2008r., co jest równe kwocie **100.355,69 zł**. Ustalając wskazaną wartość, organ uwzględnił podnoszone w odwołaniu argumenty, iż kwestionowane postanowienie nie może zostać uznane za jedno z najcięższych, albowiem za cięższe – w ocenie organu - z pewnością uznać należy te postanowienia, które w całości wyłączają obowiązek zwrotu konsumentowi uiszczony zapłaty po rozwiązaniu umowy.

Odnosząc się natomiast do argumentacji HDI-GERLING podniesionej w odwołaniu, iż w związku z kwestionowaną klauzulą przedsiębiorca ten nie odniósł żadnych przychodów, gdyż kwestionowana klauzula nie była stosowana w praktyce, a co za tym idzie zastosowanie znajdzie pkt 3 *Wyjaśnień Prezesa Urzędu w sprawie ustalania wysokości kar pieniężnych za stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów*, zgodnie z którym: „kwota bazowa może być zmniejszona – jednakże nie więcej niż o 80% - jeżeli udział przychodów przedsiębiorcy z działalności, której dotyczy zarzut naruszenia zbiorowych interesów konsumentów w przychodzie, o którym mowa w pkt 1, jest niewielki”, podnieść należy, iż odwołujący się błędnie zinterpretował ten zapis.

W tym miejscu Prezes Urzędu pragnie wyjaśnić, iż przedmiotowa okoliczność dotyczy sytuacji, w której przedsiębiorca prowadzi działalność gospodarczą w obrębie kilku branż, a kwestionowane działanie związane jest wyłącznie z jedną z nich, która generuje jedynie niewielki odsetek całego przychodu uzyskiwanego przez przedsiębiorcę. W żadnym wypadku nie chodzi zatem o przychód osiągany na skutek stosowania niedozwolonej klauzuli. W omawianej sprawie, kwestionowana praktyka związana jest z działalnością ubezpieczeniową skarżonego przedsiębiorcy, która to działalność stanowi jego zasadnicze źródło przychodu, w związku z czym redukcja kwoty bazowej byłaby całkowicie nieuzasadniona.

Prezes Urzędu określając wymiar kary, uwzględnił także brak uprzedniego naruszenia przez skarżonego przedsiębiorcę ustawy *o ochronie (...)*, jak również okoliczności łagodzące leżące po stronie HDI-GERLING, w postaci zaniechania stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów niezwłocznie po wszczęciu postępowania oraz aktywne współdziałanie z Prezesem Urzędu w trakcie postępowania. Prezes Urzędu biorąc pod uwagę ww. okoliczność aktywnego współdziałania w trakcie postępowania, miał na uwadze działania podejmowane przez skarżonego przedsiębiorcę, mające na celu przyspieszenie postępowania, tj. zapewnienie szybkiego przepływu informacji pomiędzy skarżonym przedsiębiorcą a organem antymonopolowym. Wobec powyższego wskazaną powyżej karę, z powodu zaniechania stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów niezwłocznie po wszczęciu postępowania oraz aktywnego współdziałania, **obniżono o 50%, tj. o kwotę 50.177,84 zł**.

W związku z powyższym, Prezes Urzędu postanowił nałożyć na HDI-GERLING karę w wysokości **50.178,00 zł**, co odpowiada 0,03% przychodu przedsiębiorcy osiągniętemu w 2008r. i równocześnie stanowi 0,3% kary maksymalnej. Kara w takim wymiarze jest adekwatna do stopnia naruszenia przepisów ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* i współmierna do możliwości finansowych przedsiębiorcy. Prezes Urzędu uznał, że orzeczona kara prawidłowo spełni zarówno funkcję represyjną, jak i swoje zadania w zakresie prewencji generalnej i indywidualnej, zapobiegając stosowaniu podobnych naruszeń w przyszłości zarówno przez samego przedsiębiorcę, jak i przez innych świadczących usługi ubezpieczeniowe.

Zgodnie a treścią art. 81 ust. 3 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* Prezes Urzędu, jeżeli uzna odwołanie za słuszne, może - nie przekazując akt sądowi - uchylić albo zmienić swoją decyzję w całości lub w części, o czym bezzwłocznie powiadamia stronę, przesyłając jej nową decyzję, od której stronie przysługuje odwołanie.

W przedmiotowej sprawie Prezes Urzędu uznał za słuszne odwołanie złożone przez przedsiębiorcę w kwestii dotyczącej daty zaniechania stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów jak i w kwestii wysokości kary pieniężnej.

Należy podzielić stanowisko odwołującego się, iż w niniejszej sprawie podstawę orzekania powinien stanowić przepis art. 27 ust. 1 i 2 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* nie zaś jej art. 26 ust. 1, albowiem praktyka została zaniechana z dniem 25 sierpnia 2009 r., tj. w dacie wejścia w życie Uchwały Nr 191/HDI/2009 Zarządu HDI-Gerling Życie Towarzystwa Ubezpieczeń SA w sprawie wprowadzenia Aneksu Nr 4 do ogólnych Warunków Grupowego Ubezpieczenia na Życie „Samopomoc Rodzina”, mocą której nastąpiło wyeliminowanie kwestionowanego postanowienia z wzorca umowy.

Prezes Urzędu przyjął, iż ustalenie momentu zaniechania praktyki zdefiniowanej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 wyżej przywołanej ustawy wiąże się z czasem stosowania wzorca a nie umowy zawartej w oparciu o dany wzorzec. Od pojęcia „wzorca umownego” należy bowiem odróżnić umowy zawierane na podstawie wzorca, określane mianem „umów adhezyjnych”. Wzorzec to tekst – zbiór klauzul, ze względu na które adhezja (adhezyjny sposób zawarcia umowy) pojawia się w praktyce. Adhezja – to sposób zawarcia umowy, wiążący się z degeneracją konsensu i współpracy kontraktowej, występujący z reguły dlatego, że opracowano wzorzec. (*Nieuczciwe klauzule w prawie umów konsumenckich* pod red. E. Łętowskiej, Wydawnictwo C.H. Beck 2004, str.2).

Data zaniechania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów będzie więc data doprowadzenia wzorca do stanu zgodnego z prawem, czy to poprzez dokonanie zmian w treści wzorca, czy też poprzez jego całkowite wyeliminowanie z obrotu, co w niniejszej sprawie miało miejsce w dniu 25 sierpnia 2009r. Podzielić zatem należy stanowisko odwołującego się, iż dla zaprzestania stosowania zarzucanej praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów nie było konieczne doręczanie zmian drugiej stronie umowy.

Odnosząc się natomiast do zarzutu naruszenia przepisu art. 106 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* podkreślić należy, iż – wbrew twierdzeniom odwołującego się – nałożenie kary pieniężnej uzasadniają względy, o których była już mowa w niniejszej decyzji. Niemniej jednak, Prezes Urzędu uznał, iż rację ma odwołujący się, iż kwestionowane postanowienie nie może zostać uznane za jedno z najcięższych, stąd - biorąc pod uwagę naturę naruszenia – postanowił obniżyć wyjściowy odsetek przychodu przedsiębiorcy z 1% do 0,06%, a w dalszej kolejności wziął również pod uwagę okoliczności łagodzące (zaniechanie stosowania praktyki, aktywne współdziałanie), co spowodowało w konsekwencji obniżenie kary o 50%.

W świetle powyższego, konieczna była zatem zmiana w całości zaskarżonej decyzji Nr RBG-21/2009 z dnia 2 grudnia 2009r.

Mając powyższe na uwadze, orzeczono, jak w sentencji decyzji.

Zgodnie z art. 112 ust. 3 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* karę pieniężną należy uiścić w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się niniejszej decyzji na konto Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów: NBP o/o Warszawa Nr 51101010100078782231000000.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* w związku z art. 479²⁸ §2 k.p.c. od niniejszej decyzji przysługuje stronie odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Bydgoszczy.

*Z up. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Dyrektor Delegatury w Bydgoszczy
Dorota Karczewska*

Otrzymują:

1.HDI – GERLING ŻYCIE
TOWARZYSTO UBEZPIECZEŃ S.A.
ul. Hrubieszowska 2
01-209 Warszawa

2. a/a